

Między Schumanem a Kontrasygnatą

Czyli wszystko, co musisz wiedzieć na 5 minut przed maturą z WOS

Do maja już tylko cztery miesiące, ale na naukę nigdy nie jest za późno! W tym miesiącu prezentujemy jedyny w swoim rodzaju zestaw najważniejszych informacji, trudnych terminów oraz egzaminacyjnych porad – wszystko przydatne na maturę z wiedzy o społeczeństwie.

Jak zdać? Cztery tajemnice sukcesu

- Zaczynaj przygotowywać się wcześniej. Wiedza o społeczeństwie, funkcjonowaniu państwa, problemach międzynarodowych, także o podstawach prawa, przynajmniej Ci się nawet wtedy, gdy w ostatniej chwili zmienisz zdanie i nie będziesz zdawać matury z wos-u.
- Bardzo uważnie czytaj treść poleceń. Czasowniki operacyjne (np. wymień, opisz, porównaj, przyporządkuj, zaznacz, wypełnij, oceń, uzasadnij, itd.) oraz ilość przeznaczonych miejsc wskazują, czego oczekuje autor zadania oraz jak obszerna powinna być odpowiedź.
- Dbaj o poprawność językową i czytelny zapis, a także unikaj stosowania pojęć, których znaczenia nie rozumiesz.
- Ucz się uważnie innych przedmiotów – historii, geografii, podstaw przedsiębiorczości, polskiego. Holistyczne podejście do problemów będących tematem wypracowania na poziomie rozszerzonym na pewno przyniesie korzyści.

Procent czy punkt procentowy?

Analizując dane statystyczne trzeba dobrze przeczytać polecenie. Nieodrobienie procentów od punktów procentowych jest powszechnym błędem. **Procent** to jedna setna pewnej wielkości, czyli 10 promili. **Punkt procentowy** zaś to różnica między dwiema wartościami jednej wielkości podanymi w procentach. Przykłady – bank podniósł stopę oprocentowania kredytu z 10% do 11%, czyli podniósł o 1 punkt procentowy, ale o 10 procent, bo $1/10 = 0,1$ czyli 10%.

Niewyczerpane źródła... wiedzy

- Przygotowując się do egzaminu maturalnego z wos-u pamiętaj, by:
- Przeczytać uważnie Konstytucję RP.
 - Śledzić wydarzenia z kraju i ze świata – czytać systematycznie podtytułki, tygodniki społeczno-polityczne oraz codzienną prasę.
 - Wsłuchać się w wypowiedzi znanych naukowców, polityków i myślicieli, choćby podczas wykładów otwartych organizowanych na uczelniach.
 - Systematycznie przeglądać wademecum maturzysty.
 - Korzystać z Internetu w celu pogłębiania wiedzy.

Ważne sentencje i cytaty

Sentencje są dobrym i wysoko ocenianym elementem wypracowania na poziomie rozszerzonym. Wiele z nich to sentencje łacińskie dotyczące zagadnień prawnych, np: *Pacta sunt servanda* – Umów należy przestrzegać. *Lex retro non agit* – Prawo nie może działać wstecz. *Ignorantia iuris nocet* – Nieznajomość prawa szkodzi. *Dura lex sed lex* – Twarde prawo, lecz prawo. Na egzaminie z wos-u warto też popisać się znajomością cytatów ze słynnych mężów stanu, duchownych czy dzieł literackich, np: *Demokracja jest najgorszą formą rządów, z wyjątkiem wszystkich innych, które kiedykolwiek były wypróbowane* – **Winston Churchill**, premier Wielkiej Brytanii. *Nie pytajmy, co może zrobić dla nas ojczyzna. Pytajmy, co my możemy dla niej uczynić* – **John Fitzgerald Kennedy**, prezydent USA. *Dobrze widzi się tylko sercem. Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu* – „Mały Książę”, **Antoine de Saint-Exupéry**. *Dobro i zło muszą istnieć obok siebie, a człowiek musi dokonywać wyboru* – **Mahatma Gandhi**, myśliciel hinduski, propagator państwa jako środka walki politycznej

Tematy do przemyślenia

- Oto zagadnienia, których możesz spodziewać się w maju 2009 r.:
1. **Korupcja – formy, przejawy, zwalczanie.** Temat często drążony przez media.
 2. **Prawa człowieka.** Temat zawsze aktualny, dodatkowo w tym roku obchodzimy 60 rocznicę przyjęcia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.
 3. **Opozycja w państwie – rola i znaczenie w PRL-u i obecnie.** Przed 1989 r. działała nielegalnie, ale dzięki niej mamy demokrację. W III RP oficjalnie przygląda się poczynaniom rządu, ale czy budującą wpływem na politykę?
 4. **Działania międzynarodowe na rzecz ochrony środowiska.** Próby z bronią nuklearną, efekt cieplarniany, wykorzystanie zasobów energetycznych na ziemi, wycinanie puszczy amazońskiej, zanieczyszczenie wód – te problemy dyskutowane są na międzynarodowych forach.
 5. **Wpływ kultury na życie społeczne.** Pojęcie kultury jest szerokie, może być rozumiane jako kultura masowa, kultura narodowa, dorobek cywilizacyjny (duchowy, artystyczny). Ciekawym zagadnieniem może być zgłębianie pojęcia kultury politycznej.

Media – fakt czy opinia?

Fakt to wydarzenie, które miało miejsce w określonym miejscu i czasie, np. faktem nie jest przewidywanie, nawet na podstawie naukowo dowiedzionych symptomów, że wkrótce nastąpi trzęsienie ziemi w Japonii. Faktem będzie informacja, że dziś o godzinie 12.00 takie trzęsienie ziemi miało miejsce. **Opinia** to z kolei interpretacja i ocena wydarzenia. Często ona właśnie przedstawiana jest jako „obiektywna i bezstronna informacja”. Jako fakt bywa także odbierany komentarz do wydarzenia.

Czytając prasę bądź oglądając telewizję postaraj się różnić, co jest faktem, a co zwyczajną opinią. Uważaj na nagłówki reklam i tytuły artykułów – ich zadaniem jest przyciągnąć uwagę czytelnika, a nie dostarczyć wiarygodnych informacji. Gonienie za sensacją jest dziś tak powszechne, że czasami nic nie znaczące wydarzenie osiąga ogromny rozgłos. Dlatego oglądaj i czytaj ze zrozumieniem, sprawdź informację w innych źródłach, wysłuchaj kilku opinii na dany temat i skonfrontuj je ze sobą. Polegaj na zdaniu wiarygodnych naukowców i komentatorów, przeglądaj zagraniczną prasę.

Wszystko o gospodarce

Przygotowując się do matury z wos-u nie bagatelizuj przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. Zasady działania gospodarki rynkowej, funkcje ekonomiczne państwa, zjawisko bezrobocia i inflacji, rola Banku Centralnego i wskaźniki ekonomiczne takie jak PKB/per capita czy PNB – wszystko to zawsze przyda się na egzaminie. Nie zapomnij, że do podstawowych cech gospodarki rynkowej należy: dominacja własności prywatnej, ograniczona rola państwa, samodzielność podmiotów gospodarczych, konkurencja, swobodne kształtowanie się cen na rynku oraz swobodny obrót kapitału, towarów i usług.

Schuman, Monet, Adenauer

Ojcowie wspólnej Europy, których musisz znać:

Robert Schuman (1886-1963) – premier Francji, twórca przedstawionego 9 maja 1950 r. planu zjednoczenia Europy dotyczącego wspólnej koordynacji produkcji węgla i stali w RFN i Francji. Dla uczczenia tego wydarzenia 9 maja obchodzimy Dzień Europy.

Jean Monnet (1880-1979), francuski polityk, twórca Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, pierwszy przewodniczący jej organu wykonawczego – Wysokiej Władzy, za działalność na rzecz zjednoczonej Europy otrzymał od szefów rządów EWG tytuł Obywatela Europy.

Konrad Adenauer (1876-1967), pierwszy kanclerz powojennych Niemiec, współtworzył EWG i EUROATOM.

Paul Henri Spaak (1899-1972), premier Belgii, pierwszy przewodniczący Zgromadzenia Ogólnego ONZ, współzałożyciel NATO.

Aldice De Gasperi (1881-1954), premier Włoch, jeden z inicjatorów utworzenia w 1949 r. Rady Europy i EWG.

Niezbędnik nowoczesnego Polaka

O tych pojęcia powinien pamiętać nie tylko na egzaminie:

– *Homo oeconomicus* – człowiek gospodarczący, dążący do maksymalizacji zysków. Nie pomylić z homo sovieticus, człowiekiem komunizmu.

– *Tolerancja* – poszanowanie inności. Nad tym musimy jako społeczeństwo popracować – badania socjologiczne pokazują, że Polakom jeszcze daleko do akceptowania innych ras, narodów, poglądów czy zachowań.

– Społeczeństwo obywatelskie – światli obywatela nowoczesnych państw korzystają z praw demokracji, uczestniczą w wyborach, udzielają się w fundacjach i stowarzyszeniach, mają swoje zdanie i nie pozwalają, by ktoś myślał za nich.

Kontrasy-co? Mini-słownik pojęć, które musisz znać

Kontrasygnata – podpisanie przez premiera aktu urzędowego wydanego przez prezydenta, niejako poświadczenie jego ważności. Kontrasygnacja RP wymienia 30 prerogatyw, czyli aktów niewymagających takiego podpisu: np. zarządzenie wyborów do sejmu i senatu, powoływanie sędziów, stosowanie prawa łaski.

Ratyfikacja – zatwierdzenie umowy międzynarodowej przez upoważniony do tego organ państwowy.

Impeachment – znana z prawa anglosaskiego procedura formalnego oskarżenia o przestępstwo osoby zajmującej wysokie stanowisko państwowe i chronionej immunitetem. W polskiej tradycji parlamentarnej podobne funkcje pełni *Trybunał Stanu* – rodzaj sądu rozstrzygającego kwestię naruszenia prawa przez rządzących.

Establishment – grupa osób, które mają władzę oraz wpływ w państwie, często negatywnie oceniana z powodu swojej niesiędzącej do zmian.

Pluralizm – jedna z zasad funkcjonowania demokracji polegająca na istnieniu partii politycznych walczących o zdobycie władzy w państwie, reprezentujących różne programy i orientacje. Istotnym wskaźnikiem pluralizmu jest legalność i swoboda działania opozycji politycznej.

Prerogatywa – przywilej, uprawnienie wynikające z zajmowanego stanowiska.

Apelacja – odwołanie od wyroku sądu pierwszej instancji.

Kasacja – zaskarżenie wyroku sądu drugiej instancji do Sądu Najwyższego. Przysługuje tylko wtedy, gdy w dotychczasowym postępowaniu sądowym przepisy prawa były nieprawidłowo zastosowane.

Powód – osoba dochodząca swoich praw w procesie cywilnym.

Wotum zaufania – wyrażenie przez Sejm w głosowaniu poparcia dla rządu.

Kworum – liczba członków, np. Sejmu, niezbędna do podjęcia wiążących decyzji. W Sejmie kworum wynosi 50% posłów.

Immunitet – niepodleganie przepisom, do przestrzegania których zobowiązani są inni, bądź ograniczenie odpowiedzialności prawnej z tytułu pełnienia określonej funkcji. W przypadku parlamentarzystów immunitet gwarantuje im tzw. możliwość nieskrępowanej pracy.

Konsensus – powszechna zgoda co do tego, jakie rozwiązanie jest najlepsze.

Vacatio legis – okres między ogłoszeniem nowego aktu prawnego a jego wejściem w życie.

Racja stanu – interes państwa, którym kierują się władze, określając swoje cele polityczne. Należą do niej: suwerenność i integralność terytorialna, zapewnienie bezpieczeństwa państwa i jego silnej pozycji międzynarodowej.

Analiza, wnioskowanie, dociekanie

Praca z materiałem źródłowym obejmuje znaczną część arkusza egzaminacyjnego. Zdający analizuje teksty socjologiczne, psychologiczne, filozoficzne oraz akty prawne. Do źródeł zalicza się również mapy, wykresy, ilustracje, rysunki czy dane statystyczne.

Twój zadaniem jest odpowiedzieć na pytania odwołujące się do materiału źródłowego, a następnie napisać wypracowanie na wybrany przez siebie jeden z dwóch podanych tematów. Oto kilka rad, jak dobrze wykorzystać źródła.

– Nie przepisuj całych fragmentów tekstu, lepiej opisz je własnymi słowami.

– Przytaczając odpowiednie informacje dokonaj ich selekcji i wartościowania.

– Nie zapomnij podać autora źródła, jego tytułu, artykułu aktu prawnego.

– Nie opieraj wypracowania tylko na materiale źródłowym z arkusza egzaminacyjnego – to za mało, aby wyczerpać temat.

Rewolucje w kolorze

Rewolucja – gwałtowna zmiana zachodząca w krótkim okresie – może być spowodowana znaczącym przelomeniem społeczno-politycznym, kulturowym lub ekonomicznym. Jej skutkiem jest wprowadzenie nowego ładu, np. demokracji państwa. W ostatnich dziesięcioleciach miały też miejsce takie rewolucje, którym nadawano nazwy kwiatów lub kolorów.

Rewolucja goździków – wojskowy zamach stanu w Portugalii przeprowadzony 25 kwietnia 1974 r. Zapoczątkował proces demokratyzacji systemu politycznego w tym kraju.

Rewolucja róż – pokojowe protesty w Gruzji, które w listopadzie 2003 r. doprowadziły do ustąpienia prezydenta **Eduarda Szewardnadze** i zastąpienia go przez prozachodniego polityka **Michała Saakaszwiliego**.

Pomaranczowa rewolucja – pokojowe protesty na Ukrainie z przełomu 2004 i 2005 r., które do prezydentury wyniosły b. premiera **Wiktorą Juszczenkę**, przedstawiciela obozu prozachodnich reformatorów.

Aksamitna rewolucja – wydarzenia z 1989 r. w Czechosłowacji, które doprowadziły do obalenia systemu komunistycznego oraz elit sprawujących władzę, a zwłaszcza pokojowego rozdziału Czech i Słowacji.

Wojny i konflikty

Spory (sprzeczności między państwami) i **konflikty międzynarodowe** (narzucanie innemu państwu swoich racji) towarzyszą nam od wieków. Działania podejmowane w celu ich wyeliminowania wciąż nie przynoszą rezultatów, jednak niezaprzeczalnym dorobkiem XX w. jest zbudowanie globalnego systemu bezpieczeństwa.

Ład międzynarodowy gwarantują odpowiednie instytucje (np. ONZ, NATO, OBWE), prawo (traktaty, pakt, konwencje) oraz konferencje (w przeszłości np. Kongres wiedeński, dziś konferencje OPEC czy G-7 + Rosja).

Konflikty można podzielić na te między państwami (roszczenia terytorialne, np. w 2008 r. między Rosją a Gruzją o terytorium Osetii Południowej) oraz narodowowyzwoleńcze, najczęściej w obrębie jednego państwa (Tybet, konflikt palestyński, kwestia kurdyjska).

Źródła współczesnych konfliktów międzynarodowych:

– spory o ziemię, spory graniczne – np. wojna iracko-irańska w 1980/88 r. (spór o 3 wyspy w Zatoce Perskiej oraz linię graniczną wzdłuż Eufratu i Tygrysu), wieloletni konflikt palestyńsko-izraelski (w 1947 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ zdecydowało o wyodrębnieniu państwa arabskiego i państwa żydowskiego z Państwa Palestyńskiego, wczesniejszej kolonii brytyjskiej, oraz ustaleniu specjalnego statusu dla Jerozolimy).

– spory etniczne – np. na terenach b. ZSRR (wojna o Górny Karabach – tereny Ormian włączone do Azerbejdżanu), spór Indie-Pakistan (o odnawianie Kaszmiru od Indii), spór między Tutsi i Hutu (wojna plemienna w Rwandzie).

– spory o władzę – Wietnam, Kambodża, Angola

– konflikty lokalne – Czeczenia, Kosowo, Wybrzeże Kości Słoniowej

– konflikty o podłożu religijnym – Indie, wojna iracko-irańska